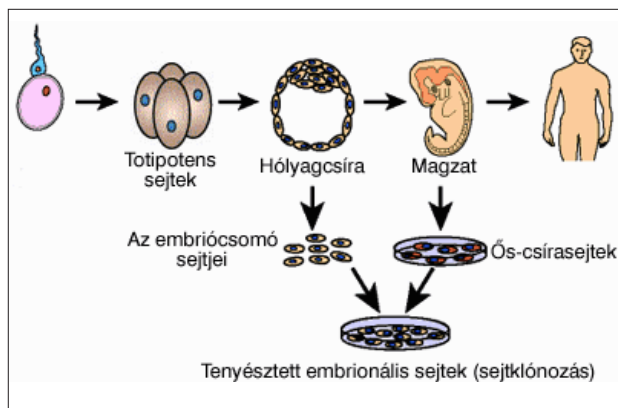

ŐSSEJTEK SZABADALMAZHATÓSÁGA: MÁSODIK MENET

Az őssejtek szabadalmazhatóságával kapcsolatos anomáliák az Edinburgh Egyetem 1999. december 8-án megadott, 695 351 számú európai szabadalmának meghirdetésével kerültek reflektorfénybe. A nukleinsavak és más biotechnológiai tárgyú találmányok szabadalmazhatósága korábban is nagy vihart kavart, azonban az őssejtek, különösen a humán pluripotens embrionális őssejtek szabadalmazhatósága úgy tűnt, hogy már szétfeszíti a szabadalmi törvények kereteit. Ahhoz, hogy a probléma lényegét meg lehessen érteni, tudnunk kell, hogy emberi pluripotens sejteket jelenleg két forrásból lehet kinyerni. Mindkét módszert állati modelleken fejlesztették ki. Az egyik ilyen eljárással az embriócsomó pluripotens őssejtjeinek közvetlen kinyerése a hólyagcsírából¹ történik. A hólyagcsíra állapotú embriók a mesterséges megtermékenyítési kísérletek feleslegben maradt termékei. Az embriókat tehát mesterséges megtermékenyítés céljából állítják elő, nem a kutatásokhoz, így a donoroknak beleegyezésüket kell adni a felhasználásukhoz. Nagy-Britanniában már törvényileg engedélyezték az ún. terápiás klónozást, amelynek lényege, hogy a mesterséges megtermékenyítési kísérletek feleslegben maradt termékeinek pluripotens őssejtjeit tovább lehet szaporítani (sejtklónozás), s fel lehet használni kísérletekhez. A másik eljárásban a pluripotens őssejteket elvetélt magzatokból² nyerik ki. A donornak ekkor is szükséges a beleegyezése a felhasználásukhoz. A sejteket az ősvivarszervek területéről veszik ki (a magzat azon szöveteiből, amelyekből a petefészkek, illetve a herék fejlődtek volna ki).

Valójában minden olyan módszer szolgáltathat pluripotens őssejtforrásokat, amely hólyagcsírát, illetve embriócsomót eredményez. Éppen ezért a nukleáris transzfert (maganyagátvitelt) alkalmazó „klasszikus” klónozási technológia is szóba jöhet megoldásként. Ez esetben egy petesejtet megfosztanak sejtmagjától (ezáltal genetikai

¹ James A. Thomson–J. Iskovitz–Eldor–et al.: Embryonic Stem Cell Lines Derived from Human Blastocysts. *Science*, 282, 1145–47. o.

² Michael J. Shambloott–J. Axelman–et al.: Derivation of Pluripotent Stem Cells from Cultured Human Primordial Germ Cells. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the USA*, 95, 13726–13731. o.

anyagától), majd az üres peteburkot egyesítik egy komplett testi sejttel. Az így létrejövő sejt képes új egyedde fejlődni (lásd Dolly), vagyis totipotens. (Ma még nem ismert, milyen módon állítódik vissza a testi sejt genetikai órája, azaz miért veszti el specializáltságát a genetikai anyag.) E klónozással létrehozott totipotens sejt osztódása tehát kialakítja a hólyagcsíra állapotot is, amelyből pluripotens őssejtek nyerhetők.

Az őssejtek előállításának – egyelőre csak elméletileg – további megoldása lehet, hogy felnőtt szervezet elkötelezett, differenciált sejtjeiből közvetlenül nyerünk őssejteket. Egy adott szövet sejtjeinek többsége már ún. differenciált, vagyis egy adott tevékenység elvégzésére szakosodott sejt. Ezért – bár a szervezet felépítéséhez és működéséhez szükséges összes genetikai információval rendelkezik – annak csak töredékét használja fel funkciójának betöltéséhez. Ez bonyolult és számos tekintetben még ma sem tisztázott szabályozó mechanizmusokon keresztül valósul meg. Amennyiben azonban sikerül úgy módosítani a sejtet, hogy az megszabaduljon e kötöttségek alól (vagyis visszaállítják a genetikai óráját), akkor gyakorlatilag egy fejlődési szempontból még elkötelezetlen, ún. őssejt alakul ki, amely még számos különféle sejtípussá fejlődhet. Ez a technológia azonban jelenleg nem áll rendelkezésünkre, bár intenzív kutatások folynak e tárgykörben. Jelen helyzetben a pluripotens embrionális őssejtek egyetlen forrása az elpusztult magzat vagy embrió.

Különleges regenerációs képességük és „halhatatlan” sajátságuk alapján mind az embrionális, mind a felnőtt őssejtek felhasználhatók hiányzó, károsodott vagy hibásan működő szövetek pótlására, helyettesítésére. A különböző eredetű őssejtek terápiás felhasználási lehetőségeivel ma már külön tudományág, a regenerációs medicina foglalkozik. Ennek kutatási és alkalmazási területe kiterjed az embrionális őssejtekből származó működő szövetek előállítására és megfelelő előkészítésére éppúgy, mint a szöveti őssejtek izolálására és megfelelő számban történő felszaporítására.³

Ilyen eljárást ismertet a cikk elején említett szabadalmi bejelentés is. Pontosabban az Edinburgh Egyetem 695 351 lajstromszámú szabadalmának címe: „Állati transzgenikus őssejtek elkülönítése, szelektálása és szaporítása”. A szabadalom olyan eljárást ismertet, amely géntechnológiai úton tiszta őssejttenyészetek kinyerését, illetve őssejteknek sejtenyészetben differenciáltabb sejtektől való elkülönítését teszi lehetővé. Genetikai módosítással az állati őssejtek túlélési előnyre tesznek szert a nem kívánt, differenciálódott sejtekkel szemben, amelyek általában gyorsabban nőnek és kiszorítják az őssejteket.

A megadott szabadalom ellen számos szervezet és kormány tiltakozott, és 2000 márciusától folyamatosan érkeztek a felszólalási eljárás megindítására vonatkozó kérelmek. A kérelmezők között számos zöldszervezet, kormány, egyház és párt volt megtalálható. A 14 kérelmező közül egy felszólalását nem fogadták el, mivel a megadott határidő leteltével sem fizette meg az eljárás díját.

³ Rajnavölgyi Éva: Az őssejtek és az immunrendszer. Magyar Tudomány, 2004. 3. sz. 306. o.

A kérelmezők a szabadalom megvonását kérték, amelyet újdonság, feltalálói tevékenység, alátámasztottság hiányára, valamint közrend, közkerölcsbe való ütközésre alapoztak.⁴

Az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) Felszólalási Osztálya kijelentette, hogy döntésében az Európai Szabadalmi Egyezmény (ESZE) mellett az alkalmazható nemzetközi és európai törvény – ideértve az Európai Unió 98/44/EK jelű biotechnológiai irányelvét is – köti, és hogy döntését ezekre a tényezőkre, nem pedig nemzeti törvényekre alapozta. Így nem vették figyelembe a Németországban 1991 óta hatályban lévő, Európa legszigorúbb embrióvédelmi törvényét (Embryonenschutzgesetz) sem.

A Felszólalási Osztály négy tagja – három szabadalmi elővizsgáló és egy jogi szakértő – közölte, hogy megállapításuk szerint „az engedélyezett szabadalom az ESZE 83. és 53. a) cikkeibe, valamint a Végrehajtási Szabályzat (VSZ) 23. d. (c) szabályába ütközött”.

Az ESZE 83. cikke szerint a találmányt olyan módon kell leírni, hogy az elég világos és egyértelmű legyen ahhoz, hogy az adott terület szakembere meg tudja valósítani. Az 53. a) cikk kizárja olyan találmányok szabadalmazását, amelyek közrendbe vagy közkerölcsbe ütköznek. A VSZ 23. d(c) szabály leszögezi, hogy humán embriók alkalmazása ipari és kereskedelmi célokra nem szabadalmazható.

Az ESZH közölte, hogy a szabadalmas Edinburgh Egyetem a szóbeli tárgyaláson módosítást hajtott végre, és önként korlátozta a szabadalom oltalmi körét jóval a felszólalási időszak vége előtt olyan módon, hogy kizárta az emberi embriósejtek kezelését. Az ESZH szóvivője szerint a szabadalmas soha nem szándékozott oltalmat szerezni genetikailag megváltoztatott emberek létrehozására, és azt is elismerte, hogy a szabadalom engedélyezése időpontjában elnézésből elmulasztották az oltalmi kör olyan korlátozását, hogy az „állati” jelző értelmezéséből kizárják a humán vonatkozást.

Az ESZH bejelentette, hogy a „közeli hónapokban” írásbeli állásfoglalást ad ki a Felszólalási Osztály határozatával kapcsolatban, és a felek a szóbeli tárgyalás eredményét még megkérdőjelezhetik másodfokú eljárás keretében az ESZH valamelyik műszaki fellebbezési tanácsánál. Ezzel a szabadalmas élt is, így kíváncsian várjuk a folytatást. Addig is a döntés közrendre, közkerölcsre, illetve a konkrét kizárási szabályra vonatkozó részét szeretnénk elemezni.

A döntés során az ESZH a következő szabályokat vette figyelembe.

- Az ESZE 53. a) cikk, amely kizárja a szabadalmazható tárgyak köréből azon megoldásokat, amelyeknek közzététele vagy hasznosítása a közrendbe vagy a közkerölcsbe ütközne; a hasznosítás nem tekinthető a közrendbe ütközőnek pusztán azért, mert valamely jogszabállyal ellentétben áll;
- a VSZ 23b. szabály, amely a biotechnológiai találmányokra vonatkozó specifikus definíciókat tartalmaz, illetve az (1) bekezdés mondja ki, hogy biotechnológiai tárgyú szabadalmak esetében a biotechnológiai találmányok jogi oltalmáról szóló 98/44/EK irányelvben megadottakat kell figyelembe venni;

⁴ Az Európai Hivatal Felszólalási Osztályának döntése az EP 695 351 számú európai szabadalom ellen benyújtott felszólalási eljárásban – <http://ofi.epoline.org/view/GetDossier> (2003. 07. 21.)

- a VSZ 23d. c) szabály alapján a humán embriók ipari és kereskedelmi célból történő alkalmazása nem részesülhet szabadalmi oltalomban;
- a VSZ 23e. (1) szabály alapján kialakulásának és fejlődésének semelyik szakaszában sem lehet szabadalmazható találmány tárgya az emberi test, sem pedig az emberi test bármely részének pusztá felfedezése, ideértve a gén szekvenciájának vagy részszekvenciájának felfedezését.

Ami a kérdéses tárgykörben a nemzeti jogalkotásokat és joggyakorlatokat illeti, nem létezik egységes szabályozás. Így néhány európai országban nem jelent semmilyen problémát a humán embrionális őssejteken végzett kutatás, néhány országban az ilyen típusú kutatások csak bizonyos korlátozásokkal végezhetőek, más országokban pedig még a kérdéses terület szabályozása előtt vannak. A Felszólalási Osztály véleménye szerint azonban tisztán kell látni azt a tényt, hogy az embrionális őssejtek a blasztocita állapotban lévő embrióból nyerhetőek, így a Felszólalási Osztály véleménye szerint a humán embrionális őssejtek kinyerésének egyetlen (jelenleg ismert) lehetséges módja a humán embrió elpusztításán keresztül valósul meg.

Leszögezték ugyanakkor, hogy sem a nemzeti jogalkotás, sem az európai kultúra hagyományosan elfogadott alapértékeinek figyelembevétele nem vezet egységes megoldásra a humán embrionális őssejtekkel kapcsolatban. Következésképpen különféle megoldások létezhetnek e speciális esetben a moralitás szabadalmazhatósági követelményeinek figyelembevételével. Ezzel a Felszólalási Osztály – jöllehet az előző bekezdés alapján elutasítandónak tekintette az ilyen típusú találmányokat – mégis hagyott egy kiskaput a tagországok számára az eltérő jogértelmezés tekintetében.

A VSZ előzőekben említett 23d. c) szabálya tiltja humán embriók ipari és kereskedelmi célokból történő alkalmazását. Az alapkérdés az, hogy e szabálynak 1999 szeptemberében az ESZE-be történő beépítésekor a jogalkotó célja magának a humán embrióknak vagy az embrió elpusztításán keresztül nyerhető sejteknek is a szabadalmazhatóságból történő kizárása volt-e. Azt mondhatjuk tehát, hogy a Felszólalási Osztálynak arra kellett választ adnia, hogy a VSZ 23d. c) szabálynak szűk vagy tág értelmezést tulajdonítson. Ahhoz, hogy erre választ kapjon, a Felszólalási Osztálynak meg kellett vizsgálnia a biotechnológiai találmányok jogi oltalmáról szóló irányelvet (98/44/EK). Az irányelv preambuluma további magyarázatokkal szolgál a kérdés jobb megértése érdekében. A preambulum három pontja lehet érdekes a kérdés eldöntéséhez. A 16. pont kimondja: „mivel a szabadalmi jogot úgy kell alkalmazni, hogy az biztosítsa az egyén méltóságát és integritását védő alapelvek tiszteletben tartását; mivel fontos érvényre juttatni azt az elvet, hogy kialakulásának vagy fejlődésének semelyik szakaszában sem lehet szabadalmazható az emberi test, ideértve a csírasejteket is, sem pedig az emberi test bármely részének vagy az általa előállított bármely anyagnak a pusztá felfedezése, ideértve valamely gén szekvenciájának vagy részszekvenciájának felfedezését is”. A preambulum 38. pontja kimondja, hogy „mivel ezen irányelv rendelkező részének tartalmaznia kell a szabadalmazhatóság köréből kizárt találmányok példálózó felsorolását is annak érdekében, hogy a tagállamok bíróságainak és szabadalmi hivatalainak rendelke-

zésére álljon egy útmutató a közrendre és a közerkölcsre tett utalás értelmezéséhez; mivel ez a felsorolás nyilvánvalóan nem készülhet a teljesség igényével; mivel azok az eljárások, amelyek alkalmazása sérti az emberi méltóságot, mint például a csírasejtekből kimérákat létrehozó eljárások, vagy az emberi és állati sejtekből totipotens sejteket létrehozó eljárások, nyilvánvalóan szintén nem szabadalmazhatók”. A preambulum 42. pontja kimondja: „mivel ugyanakkor az emberi embrió ipari vagy kereskedelmi célra történő alkalmazását szintén ki kell zárni a szabadalmazhatóság köréből; továbbá mivel ez a kizárás semmi esetre sem érinti azokat a gyógyászati vagy diagnosztikai célú találmányokat, amelyeket az emberi embrión alkalmaznak, és annak javát szolgálják”. A Felszólalási Osztály az említett megfontolásokat vette figyelembe a kérdés eldöntésekor. Ennek alapján arra a döntésre jutott, hogy a VSZ 23d. c) szabálynak tág értelmezést kell tulajdonítani.

Amennyiben a VSZ 23d. c) szabálynak szűk értelmezést tulajdonítottak volna, az csakis a humán embrió ipari és kereskedelmi célból történő alkalmazását zárná ki a szabadalmazás köréből, és a jogalkotó feleslegesen vezette volna be a VSZ 23e. (1) szabályt az ESZE-be, illetve az 5(1) és 6(2)(c) cikkeket az irányelvbe. A VSZ 23e. (1) szabály kizárja a szabadalmazásból az emberi testet kialakulásának vagy fejlődésének bármely szakaszában, amit a preambulum 16. pontja is alátámaszt. A humán embrió kizárása tehát a VSZ 23e. (1) szabályból eleve is következik, tehát azt külön nem kellene a kizárások között felsorolni, hacsak nem tulajdonítanak tágabb értelmezést a VSZ 23d. c) szabálynak. Ami azt jelenti, hogy a szűkebb értelmezés redundanciát okoz a két szabály esetében.

Az a tény, hogy a VSZ 23d. c) szabály „ipari vagy kereskedelmi célokból történő alkalmazásra” vonatkozik, az adott összefüggésben nem releváns. Amennyiben valaki szabadalmi bejelentést nyújt be, az minden esetben ipari vagy kereskedelmi alkalmazást feltételez, mivel a megadott szabadalom egyik fontos feladata, hogy másokat eltiltsa a találmány kereskedelmi vagy ipari kiaknázásától. Más szóval a VSZ 23d. c) szabályban az „alkalmazás” kifejezésnek nem szabad semmilyen etikai természetet tulajdonítani. Ha egy termék szabadalmazása etikailag nem elfogadható, akkor nehezen lehet elképzelni, hogy alkalmazásának szabadalmazása más elbírálás alá essen. Következésképpen a Felszólalási Osztály az említett szabályok és a preambulum említett pontjait figyelembe véve úgy döntött, hogy a VSZ 23d. c) szabálynak tág értelmezést tulajdonít, és nemcsak a humán embrió ipari vagy kereskedelmi célból történő alkalmazását, de a humán embrióból annak elpusztításával nyerhető humán embrionális őssejteket is kizárja a szabadalmazásból.

A továbbiakban, bár ez nem volt feladata a Felszólalási Osztálynak, a tudomány és új technológiák etikai kérdéseivel foglalkozó Európai Bizottsági Csoport azon ajánlását minősítette, amely a humán embrionális őssejtek szabadalmazhatóságával kapcsolatban jelent meg 2002. május 7-én.⁵ Az ajánlás kimondja, hogy bizonyos körülmények között a humán

⁵ Opinion of the European Group on Ethics in Science and New Technologies to the European Commission, 2002. május 7. – http://europa.eu.int/comm/european_group_ethics/docs/avis16_en.pdf

embrionális őssejtek szabadalmazható találmány tárgyát képezhetik, nevezetesen, ha az embrionális őssejtvonalakat bármilyen módon módosítják, és azok így specifikus ipari alkalmazást tesznek lehetővé. Az ajánlásban leszögezik továbbá, hogy a humán embrionális eredetű módosíthatlan őssejtvonalak vagy a specifikusan differenciálódott őssejtvonalak specifikus terápiás és egyéb alkalmazásai etikailag elfogadhatók. Így a humán embrionális őssejtekkel kapcsolatos technológiák szabadalmazása nem tekinthető általánosságban etikátlannak, illetve az ajánlás a 23d. (c) szabály szűk értelmezését támasztja alá, azaz az kizárólag a humán embrió közvetlen alkalmazását zárja ki a szabadalmazásból. A Felszólalási Osztály megállapítása szerint az Etikai Csoport ajánlása nem hagyható figyelmen kívül, mégis a Felszólalási Osztály csak akkor veheti figyelembe az ajánlást,

a) ha az összhangban van a szabadalmi törvény, illetve más, a Felszólalási Osztály működése során figyelembe veendő törvényi alapelveivel;

b) ha az ajánlás önmagában véve is konzisztens;

c) ha az ajánlásban lefektetett következtetések logikusan követhetők anélkül, hogy közvetlen magyarázatra adnának okot.

A Felszólalási Osztály véleménye szerint ezek egyike sem érvényesül, mivel az ajánlás olyan új szabadalmazási követelményeket teremt, amelyek eddig nem léteztek az Európai Szabadalmi Egyezményben, következésképpen nem vehetők figyelembe. Sőt, értelmezésük szerint alapvető szabadalmi törvényi koncepciókat magyaráznak félre, illetve használnak hibásan. Az ajánlás 2.3 pontjának első bekezdése alapján az izolált őssejtek oly közel állnak az emberi testhez, magzathoz vagy embrióhoz, hogy azok szabadalmazása az emberi test kereskedelmi forgalomba hozatalának lenne tekinthető. A szabadalmazhatóság ilyen jellegű kifogásait csakis az ESZE 53. a) cikkének kizárásai között lehetséges említeni. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy a humán gének éppen olyan közel állnak az emberi testhez, mint az embrionális őssejtek, tehát ilyen alapon azok engedélyezése is megkérdőjelezhető lenne. A Felszólalási Osztály véleménye szerint az ajánlásban a felfedezés és találmány fogalmát téves kapcsolatrendszerben említik a feltalálói tevékenységgel kapcsolatban, jóllehet az irányelv egyértelműen lefekteti az e fogalmak közötti különbségeket.

Tény, hogy az ajánlás számos ponton ellentmond az ESZE alapján lefektetett szabadalmazhatósági követelményeknek, ugyanakkor mégis, ha a kérdés etikai vonatkozásait tekintjük, a grémium nem tartja etikailag problémásnak a humán embrionális őssejtekkel kapcsolatos kutatásokat, amennyiben azoknak célja új terápiás eljárások létrehozása. Ebből jól látható, hogy bár a Felszólalási Osztály kritikája jogos, mégsem a valós probléma megoldásához használta az etikai állásfoglalást, hanem inkább annak magyarázataként, hogy miért is nem használta fel az ajánlást a konkrét felszólalási ügyvel kapcsolatos döntéshez.

A bejelentők természetesen fellebbeztek a döntés ellen, így a végleges válasszal még várni kell, jóllehet a döntésből látszik, hogy az ESZH nem szívesen konfrontálódik az ilyen kényes biotechnológiai kérdések területén. Azonban a jelek arra utalnak, hogy a világ más részei elhaladnak Európa mellett e terület kutatásait tekintve. Az Egyesült Államok sza-

badalmi hivatalában nem tesznek különbséget az egyes őssejtípusok között, és mind a totipotens, mind a pluripotens humán embrionális őssejtekkel kapcsolatos megoldások kaphatnak szabadalmi oltalmat. A Thomas Jefferson által lefektetett alapelvnek megfelelően szabadalmazható megoldásnak minősül minden „...a nap alatt, amit ember alkotott”. Ezt az alapelvet már korábban is alkalmazták, amikor az élő sejtekkel kapcsolatos szabadalmazhatósági kérdések eldöntése volt a Legfelsőbb Bíróság feladata.⁶ Az Egyesült Államokban abból indulnak ki, hogy ami a kutatásban engedélyezett, azt a szabadalmi rendszernek támogatnia kell, és szabadalmi oltalmat kell arra biztosítani. Véleményük szerint az etikai és morális kérdések szabályozásának nem a szabadalmi törvény keretein belül kell megvalósulnia, hanem inkább az egyes szakterületekre vonatkozó kutatások szabályozásán keresztül.

Európában ezzel ellentétesek a folyamatok, mivel a hatalmas bürokrácia egyáltalán nem tud lépést tartani a kutatások szabályozásával, így inkább az egyes meglévő szabályozókat, például a szabadalmi rendszert toldozgatják-foldozgatják. A kutatási eredmények leginkább a szabadalmi rendszereken keresztül találkoznak legelőször jogi szabályozó rendszerrel, így adódik a lehetőség, hogy a szabadalmi rendszert alakítsák és egészítsék ki etikai, morális problémákat megoldani kívánó szabályokkal. De sajnos ezek a szabályozások nem sikerülnek minden esetben jól, és a céljukat sem minden esetben érik el. Ez jól látható az embrionális őssejtek szabadalmazhatóságának kérdésében is. Az Unió irányelvben kívánt egyes biotechnológiára vonatkozó szabályokat beépíteni az ESZE-be, de ennek értelmezése teljesen eltérő az egyes országokban (például nem igényelhető abszolút termékoltalom humán szekvenciákra Németországban, humán embrionális őssejtek szabadalmazhatósága stb.). A Felsőházi Osztály döntéséből is látható, hogy bár értelmezi az adott szabályt, de az ettől eltérő joggyakorlat követésének problémáját is feloldja azzal, hogy ha máshol másképp gondolják, akkor nyugodtan csinálhatják másképp is. Így állhat elő az, hogy az ESZE tagországaiban ugyanarra a szabályra teljesen eltérő értelmezések születhettek. Jelenleg a humán embrionális őssejtek szabadalmazhatóságának kérdésében is hátrányba került Európa az Egyesült Államokhoz képest.

A humán embrionális őssejtekkel kapcsolatos szabadalmakat engedélyezik az Amerikai Egyesült Államokban, az Egyesült Királyságban, Svédországban, Belgiumban, Dél-Koreában, Kínában stb., míg Lengyelország, Írország és Olaszország egyértelműen kizárja az oltalom szerzés lehetőségét e tárgyban.

Európa tehát két (más biotechnológiai kérdést is vizsgálva inkább több) részre szakadt. Ezt látva az Európai Tanács egyetértett abban, hogy különböző szabadalmi szabályozásokat vezessenek be a tagországok a biotechnológiai találmányokat illetően. Ez semmiképpen sem könnyíti a biotechnológiai cégek helyzetén, mivel így a biotechnológiai találmányok

⁶ U.S. Supreme Court DIAMOND v. CHAKRABARTY, 447 U.S. 303 (1980) – http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/printer_friendly.pl?page=us/447/303.html

szabadalmazása során különböző jogszabályoknak kell megfelelniük, illetve eltérő joggyakorlatok alakulhatnak ki Európán belül.⁷

Magyarország esetében még nincs napirenden a kérdés megválaszolása, mivel e témakörben jelenleg még érdemi döntés nem született. A döntés meghozatalában sokat segítené, ha egyértelműen lehetne tudni mi is igazán az ország érdeke e területen. Jó lenne tudni a kormány milyen kutatási politikát képvisel a humán embrionális őssejtekkel kapcsolatban. Az egyértelmű, hogy a humán embrionális őssejtekkel kapcsolatos kutatások megfelelő szabályok betartása mellett engedélyezettek Magyarországon, azonban ezekhez a kísérletekhez csakis a visszamaradt megtermékenyített petesejtek használhatók fel, klónozással nem állíthatók elő embriók.

Következésképpen, bár a kép tisztulni látszik a humán embrionális őssejtek szabadalmazhatóságát illetően, mégis legalább két évet várunk kell, hogy az ESZH egységes joggyakorlatot alakíthasson ki a kérdésben. Ezt előreláthatóan nagymértékben fogja segíteni az ESZH Fellebbviteli Tanácsának jövőbeni döntése is.

⁷ Embryonic Human Cells Cause Another Problem. *Biotechnology Law Report*, 24. k. 5. sz., 584. o.